

Ivan Cankar:

Na klancu

1) V katero vrst sodi delo (tekst)?

Delo sodi v epiko, med romane.

2) Značilnosti zvrsti

Epika je pripovedna književnost ali pripovedništvo nasploh. Poleg dramatike in lirike je ena izmed treh glavnih literarnih zvrsti. Dogajanje opisuje v verzih ali prozi v znanjem ali duševnem svetu. V ospredju je največkrat predmetnost in dogajanje.

Roman je bil v srednjem veku oznaka spise v romanskem jeziku. Šele kasneje se je uveljavil ta pojem za literarno zvrst. Zanj je značilno, da družba in zgodovina tvorita predvsem ozadje za junakove osebne doživljaje, preizkušnje, prigode, dogajanje ni nadosebno. Evropski roman se je razširil od renesanse naprej, zlasti v razsvetljenstvu, realizmu, naturalizmu. Po vsebini in obliki se je razcepil na psihološkega, socialno kritičnega, zgodovinskega, pustolovskega, kriminalnega. Večina je pisana v prozi, lahko se pojavijo tudi romani v verzih.

3) Kratka vsebina (ok)

Franckino trpljenje se je začelo že v otroštvu, ko je tekla na romanje za vozom. Pri štirinajstih je odšla služiti k Mariševki. Takrat ji tudi začne dvoriti, in jo klicati Fanny, mlad slikar. Kasneje ga vidi z drugo. V boljše življenje je začela verjeti pred poroko z Tonetom Mihovim, vendar se je njegovo obnašanje kmalu spremenilo. Postajal je vse bolj nasilen, začel je piti. Čez nekaj časa je brez besed odšel. Francka je imela tri otroke: Lojzeta, Francko in Toneta. Lojze se je šel šolat v Ljubljano, a je kasneje študij opustil in izginil. Vrnil se šele pred materino smrtjo.

4) Glavne osebe

Francka: Prikazana je kot izredno požrtvovalna oseba. Vse žrtve, med njimi tudi prosjačenje, ki jih mora prenesti, sprejme zaradi otrok. Pri njej so prisotni ljubezen, požrtvovalnost, pomanjkanje najmanjše sebičnosti. Z njo je Cankar predstavil pretresljivo podobo ženske, matere, ki ne obsoja nikogar za svoje žalostno življenje. Dogajanje naperjeno proti njej sprejme kot usodo. S tem je ji je pisatelj dodelil mučeniške in svetniške poteze. Ob padcih v življenju se večkrat spomni na njen tek za vozom proti romarski Gori. Kot otrok je bila večkrat okarana, ponižana, saj je mama stresala svojo do možkega, ki jo je zapustil, do njegove hčerke Francke. Poslušnosti in pokornosti se je tako naučila že zelo zgodaj. Taka je ostala celo življenje.

Tone Mihov: Njen mož, ki je bil močnejše pripet na stvarnost. Izredno ga je prizadel prihod tekmeča. Izgubil je ogromno strank, uteho je začel iskati v pijači. Hkrati z izgubo kruha, je zbledela tudi pojava očeta in moža. Večkrat se je zatekal k iluzijam, kar je izraženo z branjem knjig o daljnih krajih. Tako tudi njegova ideja o pobegu s Klanca ni tako presenetljiva.

Lojze: V Lojzetu so združene tako materino izročilo kot tudi vloga izgubljenega sina. Prva leta študija preživi podrejen materi, kasneje pa študij opusti. Domov se vrne šele tik pred Franckino smrtjo. Z Lojzetom je prikazan odnos drugih ljudi do revnejših.

5) Situacije

Prvi izmed težkih trenutkov, ki se dogodi v Franckinem življenju, je tek za vozom. Čeprav bi jo morali počakati, so jo rajši pustili teči in jo povrh še zmerjali. Že v njenem teku se vidi vztrajnost, ki ji ostane vse do smrti. V zakonu z Tonetom ne obupa, ampak ga prepričuje, da se bo stanje izboljšalo. Prav tako se obnaša do svojega sina Lojza, ki je izredno nesrečen nad svojim študijem. Hkrati si Francka želi, da bi vsaj en izmed prebivalcev klanca imel lepo prihodnost. Po nezmožnosti nadaljevanja šivanja, ji preostane le še prosjačenje po tujih hišah. Čeprav ji je to neizmerno mučno, vseeno vztraja, zaradi svojega sina. Mnogo lažje ji je sobivanje z mamo, ko ji ta spregleda Franckino pravo ljubezen in ji razloži, čemu je vsa ta leta bil namenjen njen srd proti njen.

Tone Mihov je z dogajanjem postajal vse bolj sanjaški. Sprva je bil izredno delaven, po pridobitvi konkurence je obupal. V življenju ni več videl prave možnosti za izboljšanje položaja. Uteho je videl v pijači, kasneje v pobegu.

Lojze se je po selitvi v Ljubljano močno spremenil. Postajal je vse bolj vase zaprt. Tudi on se je zatekal k iluzijam kot njegov oče.

6) Zgradba dela

Roman je sestavljen iz osmih poglavij. Vsako poglavje je samostojna pripovedna enota, ki se navezuje tako na prejšnje kot tudi naslednjo pripovedno enoto. Z njimi nadgrajuje osrednjo idejo in ustvarja čustveno patetičnost. Na začetku in na koncu romana je dogajanje izredno omejeno. V četrtem poglavju pa se razmahne, s številnimi novimi osebami. Širina dogajanja se določa glede na subjektivno optiko glavne junakinje. V tem se tudi vidijo prvine simbolističnega oblikovanja. Pisatelj je zaradi posebne kompozicijske zasnove lahko bolj svobodno oblikoval epiko in liriko v delu. Epska snov preplavlja hrepenenjski in fatalistični realizem notranjega doživljanja oseb. Liričnost je prispeval slog pisanja.

7) V katero literarno obdobje bi uvrstil tekst?

Delo spada v obdobje moderne, za katero je značilno

8) Kakšen je jezik, slog pisanja?

V delu se opazi tudi simbolizem. Ta je prisoten v slogu, kjer se paralelno in antitetično ponavljajo vodilni motivi, simboli. Roman Na klancu predstavlja sintezo osebne družinske in narodno-socialne problematike. V romanu, v katerem je strnil intimno in socialno usodo osrednje junakinje in njene družine, je ustvaril izviren tip materinskega romana na Slovenskem. V delu se pojavljata dve ideji, ki sta si po vsebini nasprotni. Opazimo lahko tako fatalistično misel o brezizhodnosti vsakega poskusa, kot tudi optimistično-razsvetljenko obliko. Slednja je opazna le v simbolnem pomenu, ker je po obsegu mnogo bolj skopa kot pesimistična ideja. V delu je najbolj izpostavljena tema mučeniškega materinstva glavne junakinje. K temu so dodani še motivi usod njenih otrok, kar pripomore k realnosti osrednjega motiva. Pojavita se še dva kontrastna ljubezenska motiva: razočaranje in naklonjenost do krojača. Razočaranje je posledica neuslišane ljubezni do slikarja, krojač pa je njen bodoči mož. Najbolj avtobiografski je študent Lojze, ki še dodatno potrjuje motiv trpeče matere.

9) Bistvo teksta?

Z delom je Cankar prikazal brezizhodnosti pobegu življenja na klancu, tj. obubožanega življenja. Položaj se lahko izboljša le z razumom, izobrazbo, ki rešuje iz bede.

10) Moje osebno mnenje

V romanu je poudarjena snov mučeniške matere. S svojim pisanjem je Cankarju to snov uspelo prikazati izredno zanimivo. Pretresljivo je tudi opazovanje prosjačenje matere po hišah, saj se ljudje do nje izredno grdo obnašajo. Francka sicer hrepeni po boljšem življenju, a hkrati ve da ji to ni omogočeno. Z največjo požrtvovalnostjo se bori za lepšo prihodnost svojih otrok.

Cankar je nazorno pokazal razliko v cenjenju reči med gospodo in ostalimi prebivalci vasi.

11) O avtorju:

Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876 na Vrhniki, v hiši na Klancu. Po končani osnovni šoli in gimnaziji je odpel na Dunaj študirat tehniko, a se je kmalu prepisal na slavistiko. Vstopil je tudi v politiko kot kandidat socialdemokratov na deželnih volitvah, a mu ni uspelo. Bil je tudi zaprt na ljubljanskem gradu, zaradi simpatiziranja s srbi. Cankarjevo prva knjiga je bilo delo Erotika, ki je izšla leta 1899. V nadaljnjih letih so izšle še: Na klancu, Martin Kačur, Ob zori, Tujci. Med dramskimi besedili so pomembnejša: Kralj na Betajnovi, Jakob Ruda, Za narodov blagor. Umril je leta 1918 in je pokopan na Žalah, v ti. grobnici moderne.